

1. Ako trávite leto? Využívate aj čas dovoleniek na objavovanie nových "Art brut" diel? Zvyknete cestovať počas leta za umením?

Období léta nějak zvláště nevyčleňuji pro zvýšení mé sběratelské aktivity, i když je pravda, že dovolenkové cesty jsem se vždy i v minulosti snažil často směřovat do oblastí, kde byla příležitost rozšířit své znalosti o umění obecně (muzea, galerie) nebo to byla místa s „výskytem“ lidových či marginálních tvůrců, o nichž jsem se dozvěděl nebo jejichž díla jsem toužil získat do své sbírky či je jen zdokumentovat. Tak se mi například určité oblasti Slovenska a konkrétní prázdninově navštívené lokality spojují se jmény tvůrců, které obdivuji a považuji za vynikající představitele spontánní tvorby: oravský Babín se Štefanem Sivánem, javornický Štiavnik při Bytči s Jánem Labudou a Pavlem Bavlou, turčianská Horná Štubňa s Matějem Čupcem, podtatranská Východná s Martinem Sabakou atd. V nedávné době mé dovolenkové cesty směřovaly do Itálie, kterou jsme procestovali od severu po jih (od Ligurie po Apulii) a navštívili jedinečné originální zahrady a environmentální prostředí marginálních tvůrců i na Sicílii a Sardinii. Medailonky italských art brut tvůrců, doprovázené dokumentárními fotografiemi, jsem pak prezentoval na několika výstavách s názvem Světy outsiderů.

Z tohoto letního ohlédnutí je tedy zřejmé, že se i v letním čase řídím jakýmsi „uměleckým“ kompasem.

2. Ako by sa, podľa Vás, dalo v jednej vete charakterizovať umenie Art brut?

Pravdivá, nevykalkulovaná autentická tvorba, vyvěrající z nejvnitřnějších existenciálních pocitů svého tvůrce, která jím zpravidla nebývá označována jako umění, ale jako osobní výpověď, záliba či nutnost.

3. Čo znamená Art Brut pre Vás osobne?

Co je pro mne art brut? Asi bych odpověděl, že vrozená dovednost tvůrce kreativně a s neobvyklou fantazií rozmlouvat s okolním světem, ale rovněž také s vlastním nitrem. A to v soustředěném, pokorném zaujetí a úžasu, bez toho, že by tušil něco o složitosti umění a jeho funkcích jak jsou běžně chápány dnešní společností. Důležitá je pro mne nejvíce objevnost a očistná schopnost narušovat zavedené kulturní vzorce. Nezbytnost, vnitřní potřebnost silného tvůrčího zaujetí, úžas a ulpívavý útok na vlastní lidskou imaginaci. Touha dobrat se krásy (a ovšem nejen pouze krásy) bez jakékoliv další odměny, kromě silného zážitku z touhy samé.

Z jiného pohledu pro mne art brut představuje předmět celoživotního zájmu a radosti z hledání a nalézání projevů lidské tvořivosti, imaginace a snění, spojený s touhou po záchraně a prezentaci těchto děl jako protikladů pokrytectví, přetvářky a konzumního vztahu ke světu.

4. Je v Čechách a na Morave dost lidí so záujmom o Art brut a neškolené umenie? Konajú sa u vás informačné/osvetové aktivity, ktoré sa zaoberajú týmto typom umenia?

Myslím, že opravdových zájemců o tento druh umění je u nás dost, ale vskutku výrazně méně než v zemích jako je Francie, Itálie, Německo, Finsko nebo sousední Polsko, což je dáno zejména kulturní tradicí a existencí většího počtu marginálních tvůrců i sbírkotvorných institucí a galerií, které se na tyto artefakty zaměřují.

V naší zemi je zaměřena na tuto oblast tvorby jediná Severočeská galerie výtvarného umění v Litoměřicích a spíše okrajově se jí věnuje i Muzeum umění v Olomouci. Vedle asi čtyř větších soukromých sběratelů (mezi něž patří i známý filmový režisér Jan Švankmajer) organizuje pravidelně výstavy a další akce pražské sdružení ABCD, jehož jsem spolu s deseti přáteli rovněž členem. Vedle velkých kolektivních výstav art brut (v současnosti například probíhá v pražském DOXu výstava „Ne (Moc)“ organizujeme přednášky na téma art brut či publikujeme novinové články a rozhovory.

5. Organizujete, či spoluorganizujete festival Art Brut film Olomouc. Ako sa vlastne začal tento festival? Akým spôsobom ste informovaní o nových filmoch a ako získavate filmy? Viete nám odporučiť nejaké tituly?

V roce 2011 jsem inicioval vznik a pravidelné konání komorní přehlídky filmů zaměřených na spontánní výtvarnou tvorbu neškolených autorů. Po dohodě s tehdejšími řediteli olomouckého Muzea umění Pavlem Zatloukalem, který přislíbil jednoznačnou podporu této myšlence, tak došlo k založení nové tradice nesoutěžní, nekomerční přehlídky filmů a videonímků, věnovaných pozoruhodnému fenoménu art brut či outsider art v tom nejširším významovém pojetí. Vedle filmů o autorech art brut, tak festival každoročně prezentoval také snímky zaměřené na svět naivního, marginálního umění mimo normy a na jejich vzájemné přesahy. Pražské sdružení ABCD, další ze spoluorganizátorů přehlídky, také chtělo od počátku připomenout málo známou skutečnost, že právě v Olomouci se v roce 1908 narodila a žila jedna z předních a ve světě vysoce oceňovaných autorek art brut paní Anna Zemánková, jejíž osobnost tak přehlídka každoročně připomíná. Teoretické i organizační zázemí filmová přehlídka našla v olomouckém Muzeu umění, které část své sbírkotvorné činnosti zaměřovalo právě na tento zvláštní druh autentické tvořivosti. Postupně začalo mapování situace v oblasti původní tvorby v České republice, ale rovněž i v ostatních zemích Evropy a celého světa. V letech 2012 až 2020 tak festival uvedl na padesát filmů z oblasti spontánní výtvarné tvorby.

Výběr programu pro jednotlivé ročníky připravuji na základě dlouhodobé koncepce, vycházející ze snahy představit divákům to nejlepší z tvorby art brut ve střední Evropě nebo i ve světě. Snažím se sledovat filmovou produkci z této oblasti na internetu i v odborném tisku a snímky získávám přímo od jejich režisérů či tvůrců nebo ze specializovaných institucí jako je například Slovenský filmový ústav. Pokud bych měl doporučit nebo upozornit na nějaký film, který mne v poslední době nejvíce zaujal, tak by to byl určitě celovečerní dokumentární film amerického režiséra Jeffreye Wolfa, zkoumající pozoruhodný život a tvorbu černošského otroka a dnes slavného a oceňovaného tvůrce art brut Billa Traylora. Film se jmenuje Chasing ghosts (Honba za duchy) a uvedli jsme jej v české premiéře na letošní přehlídce ABF Olomouc 2022.

6. Neškolené umenie zbierate, tuším, už od začiatku 70 tych rokov. Aké vlastne bolo Vaše prvé stretnutie s Art brut/Outsider art-om a čím Vás natoľko oslovilo, že sa mu venujete prakticky celý život? Aká rozsiahla Vaša zbierka je?

Začal jsem výtvarné projevy neprofesionálních tvůrců sbírat ve svých třidvaceti letech jako student filozofické fakulty v Olomouci poté, co jsem si přečetl ve Světové literatuře 5/6 z roku 1969 stať Zpráva o průzkumu patafyzických sídlišť, doprovázenou bohatou fotodokumentací výtvarných objektů, které mne zasáhly svou prostou upřímností a sdělností. Stalo se tak v roce 1972, kdy jsem přirozeně nevěděl nic o francouzském malíři Jeanu Dubuffetovi a jeho sběratelském nadšení pro syrové umění a teoretických statích, obhajujících proti dusivým kulturním vzorcům západní civilizace právě tento svébytný výtvarný projev. S termíny jako art brut, marginal art či outsider art jsem se setkal až o mnoho let později. A teprve tehdy jsem rozpoznal, že má pomalu se rozrůstající sbírka, obsahuje jak díla lidového umění, naivního umění, tak i výtvary zařaditelné do širokého proudu art brut či nové invence. Toto poznání však nezměnilo můj vztah k jednotlivým neškoleným autorům a jejich dílům, která ostatně žijí na stěnách bytu v podivuhodné symbióze také s profesionální tvorbou umělců. Vnímám totiž předměty své sběratelské vášně, která od počátku osciluje mezi netrpělivou potřebou „doplnit či rozšířit sbírku“ a údobím relativně klidné smířlivosti s jejím daným stavem ani ne jako artefakty, spíše jako dokumenty, suvenýry, mechanismy spouštějící vzpomínky na nevšední okamžiky setkání s těmito podivuhodně obyčejnými, ryzím lidmi a autentickým prostředím jejich domovů, nesoucím nezaměnitelnou stopu jejich bezprostředního vztahu k tvořivému životu. To považuji s odstupem let na sbírání za nejdůležitější a pro sebe nejpřínosnější.

Z výše uvedeného vyplývá, že rozsah a počet děl ve sbírce není pro mne důležitý, nicméně za těch padesát let se kolekce přirozeně rozrostla a tak v současnosti čítá kolem sedmi set položek.

7. Aké umelecké dielo vo vašej zbierke považujete sa skutočne ojedinelé a prečo?

Za zcela mimořádný a ojedinelý považuji obraz malíře pana Václava Beránka s názvem „Vodní královna a ztroskotání plachetnice“. Jedná se o olej na plátně z roku 1972 impozantních rozměrů 150 x 250 cm. Velké rozměry tohoto díla jsou jen jedním z důvodů pro jeho vysoké hodnocení. Dalším je jeho autor Václav Beránek (1915 – 1982) kterého považuji za jednoho z nejoriginálnějších českých spontánních tvůrců. Původním povoláním byl truhlář, převážnou část svého života však pracoval jako dělník na železnici. Kreslil rád od dětství, soustavně však začal malovat až v roce 1965 (vytvořil celkem asi jen 60 olejových obrazů a několik desítek kreseb). Psal též pohádky a manifesty. Okouzlen bezelstným pohádkovým světem, k němuž se utíkal před trpkými zkušenostmi všedního života, tvořil idylické výjevy (známý je cyklus o Rusalce), ovlivněné spodním proudem erotických snů, či anekdotické záznamy různých příběhů. Jeho obrazy vznikaly pomalu, po důkladné kresebné přípravě. Zorganizoval jsem mu jeho první samostatnou výstavu v roce 1981 v olomouckém Divadle hudby. Zúčastnil se také mnoha kolektivních výstav u nás i v zahraničí (Montreal, Lugano, Reggio Emilia, Zagreb, Paříž, Bratislava aj.). Pozoruhodné je, že existuje dokumentární film (s názvem Malované uhlím), pojednávající o vzniku zmíněného obrazu, který natočil i s komentářem malíře Václava Beránka slovenský režisér Eugen Šinko.

8. Prosím priblížte nám v čom spočíva projekt Stanica Svet Martina Sabaku?

Slovenský tvůrce Martin Sabaka, kterého lze bezpochyby zařadit mezi originální autory z oblasti syrové výtvarné tvorby, po sobě zanechal pozoruhodné dílo tvořené asi třiceti prostorovými objekty ztvárňujícími osobitým způsobem ikonické světově známé stavby, zahrnující např. Eiffelovu věž, Sochu Svobody či známý londýnský most Tower Bridge. Postup záchranu a revitalizace tvorby tohoto obuvníka, železničáře a neškoleného spontánního umělce pana Martina Sabaky (1925-2016) z Východné, který jsem před rokem inicioval, směřuje k vytvoření trvalé prezentace jeho dochovaného architektonicko-sochařského díla v umělecko-edukační expozici s názvem „Stanica svet Martina Sabaku“, přinášející nejen poznání jeho originální svérázné a jedinečné výtvarné autentické kreativity (vyvolání emočních i estetických zážitků návštěvníků), ale upozorňující velmi silně a přesvědčivě v druhém plánu (poznávací a výchovná funkce) na závažné globální ekologické problémy současnosti a to v souvislosti s postupující devastací přírody, úbytku nerostných surovin, ubývání lesů, negativních vlivů hromadné turistiky (uhlíková stopa), hromadění odpadů atd.

Vždyť pozoruhodná samotářská (soustavná třicetiletá činnost) neškoleného tvůrce pana Sabaky byla primárně zaměřena na improvizované druhotné využití či recyklaci již nepotřebného odpadu ze skládky. Jednalo se o každodenní manuální, intelektuální, uměleckou, experimentální a evolutivní tvorbu, pronikající z uzavřeného intimního světa skromného a přemýšlivého autora do veřejného prostoru. Tento environmentální a tvořivý charakter činnosti jednotlivce, který se nestal po odchodu do důchodu pasivním subjektem společenských vztahů, tržních mechanismů, ale svébytným, hravým tvůrcem, schopným obývat krajinu svého domova zodpovědným a navíc i poetickým (!) způsobem je možné využít k hlubšímu pochopení podstaty a důležitosti lidské kreativity a rovněž k překonání jistých stereotypů ve stávající ekologické výchově současné mladé generace a veřejnosti vůbec.

Cílem „projektu Sabaka“ tedy není zdaleka jen prosté zakonzervování a muzeální vystavení nějaké kuriozity či místní podivuhodnosti a zvláštnosti, ale naopak aktivní a promyšlené upozornění na intaktně zachovaný soubor artefaktů, vycházejících ze základních lidských schopností jako je hravost a potřeba tvorby, které jsou civilizačními tlaky spotřební společnosti zpravidla potlačovány.

9. Máte nějaké zajímavé tipy či příklady Outsider art-u/Art brut na Slovensku?

Rád bych upozornil na tvorbu jedné z mála vsutku skutečných tvůrkyň art brut na Slovensku, kterou mám zastoupenou i ve své sbírce. Jmenovala se Eva Droppová (*31.05.1936 - †22.03.2020) a narodila se v Bratislavě v německo - maďarské rodině. Vystudovala elektrotechnickou střední školu a pracovala jako kreslička ve výzkumném ústavu textilním v Bratislavě, kde žila a tvořila. Začala kreslit spontánně v roce 1991 po silném citovém otřesu, který jí způsobila vážná nemoc jediného syna. Její malby a kresby, mediálně inspirovány, byly často doprovázeny textem, například formulací otázky kladené duchům a podobně. Zpočátku kreslila tuší, pak následovaly kresby barevnými fixy, tempery, olejomalby, vždy na papíře. Techniky často kombinovala a volila náhodně. Podle vlastních slov kreslila či malovala zcela automaticky. Účastnila se mnoha výstav na Slovensku, v České republice i v Evropě.

10. Zemou zaslíbenou pre Art brut bude asi Francúzsko, či Švajčiarsko. Kde všade existujú inštitúcie venujúce sa fenoménu Art brut, spolupracuje s niektorými z nich? Ak áno, v čom spolupráca spočíva?

Máte pravdu, ve Francii i ve Švýcarsku se nachází evropská centra fenoménu art brut. To se samozřejmě odráží i na zájmu kulturní veřejnosti o tuto tvorbu. Já přímo s nějakou větší institucí v těchto zemích nespolečuji, ale jsem v těsném kontaktu s řadou galerií a sběratelů jako je například Arthur Bognis gallery Paris, Bruno Decharme (ABCD, Paris) nebo Sophie Bourbonnais (Fabuloserie, Paris, Dicy). Irregular Heritage of France (PiF) si klade za cíl chránit a udržovat objekty vytvořené ve Francii neukázněnými lidmi neboli outsidersy v architektuře a umění. Na blogu jejich organizace jsem uveřejnil informaci o projektu Stanica svet (<http://patrimoines-irreguliers.org/2022/04/22/martin-sabaka-dune-decharge-il-a-cree-un-monde>) a s jejich aktivní členkou Robertou Trapani dlouhodobě spolupracuji a vzájemně se informujeme a předáváme se i odborné zprávy ze světa art brut.

11. Poznáte britský časopis Raw vision, prispeli ste doň niekedy? Existuje nejaký obdobný časopis v českom priestore? Máte Vy svoje zberateľské pôsobenie zaznamenané aj v nejakej publikácii? Existujú knihy/publikácie o art brut v českom jazyku?

Ano časopis Raw vision znám, sleduji jej a také jsem v něm několik svých textů publikoval. Editor tohoto významného média John Maizels mne nedávno navštívil a prohlédl si moji sbírku. V českém prostředí bohužel podobný časopis neexistuje. V sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století vycházel na Slovensku Bulletin INSITA, který měl vynikající grafickou i odbornou úroveň a byl stejně jako mezinárodní Triennale Insita Bratislava vysoce obdivován a hodnocen. Tato tradice však byla z různých důvodů ukončena a je příčinou poklesu zájmu i teoretické reflexe spontánní tvorby v našich zemích.

Mému sběratelství a nejdůležitějším autorům mé sbírky se věnuje publikace, kterou v roce 2017 vydala Galérie umelcov Spiša a jmenuje se „Od insity k art brut“ (viz. příloha: Art brut katalog Spiš). Ta přináší i přehled odkazů na články o mé sbírce či mé vlastní texty, čímž odpovídám i Vaší poslední otázku. Svoji odpověď ještě doplním informacemi o mé poslední výstavě, která nedávno skončila v Paříži. Ty posílám v příloze.

A k tématu ještě odkaz na můj rozhovor s anglickou galeristkou Jennifer Gilbert o sběratelství: <https://www.jenniferlaurengallery.com/projects/pavel-konecny-interview>

12. Tvoríte aj Vy osobne?

K výtvarnému umění mám vztah od dětství. Začínal jsem tvorbou koláží, věnoval se i kresbě a namaloval i několik obrázků, ale včas jsem se přeorientoval na sběratelství, které mne uspokojuje více. A také rád fotografuji. Pro ilustraci přikládám jednu ze svých starších kreseb ze sedmdesátých let, která se objevila i na mé dávné výstavě a několik fotografií ze současnosti.

Na závěr bych rád požádal vaše čtenáře o poskytnutí informací o originální neškolené tvorbě lidí ve vašem okolí, která by šla zařadit do oblasti art brut. Budu za ně vděčný na mailové adrese:

konecny.p@raz-dva.cz

13. Ak máte chuť, máte priestor a môžete zdieľať Vaše mediálne výstupy. Ja som našiel som pár rozhovorov, či článkov s Vami, aké máte nejaký zoznam odkazov, prosim podeľte sa.

Odpověď - (viz. č. 11)

Olomouc 4. 8. 2022

Pavel Konečný